

OPENING TENTOONSTELLING 'EEN HUIS, EEN HAVENLICHT'
KUNSTCOLLECTIE ANTON VAN WILDERODE TE GAST IN MELLE
TRANSEPT PC CARITAS

Dames en heren,

Op 15 januari 1944 schreef de toen 25-jarige Cyriel Coupé – die even voordien als Anton van Wilderode zijn eerste bundel had gepubliceerd – in zijn agenda:

Men zou moeten kunnen schrijven, in de lange lichtjeswaaiende namiddagen van dezen helderen winter, zittend voor een raam van een eenzaam huis, waar men alleen woont. Dat raam zou moeten uitzien over deze vlakke, waar de lichtjes deinende kim afgesloten wordt door de dijken. Leeg is de polder daarvoor, maar een leegte die zoo groot is dat men er van dromen kan.

Dit schrijversideaal kon Anton van Wilderode in 1976 verwezenlijken met de bouw van zijn huis op ouderlijke grond. Het raam in de woonkamer waar zijn werktafel stond en nog staat, kijkt uit over ongeschonden open velden, weiden en bossen.

Uit de bundel *Najaar van Hellas* (1947) lees ik de strofe uit 'Ecloge van het geluk' 2 waaraan deze tentoonstelling haar titel ontleent:

*Soms op verlangens vloed teruggedreven
en in de windhoos van de droom getild
kende ik de vreugden van het eenzaam leven
en wist dat ik dit altijd heb gewild:
een huis, een havenlicht. En boeken uitverkoren
waarin de geest zich, delvende bevrijdt.
En vaak op deze klink een vriendenhand te horen
als 't zout der droefheid in mijn ogen bijt.*

Een huis, een eigen plek. Een veilige haven. Boeken! Vrienden!
Allemaal ontzettend belangrijk voor Van Wilderode.

Onder de titel *HUIZEN EN MENSEN* schreef hij in 'Moerbeke-Waas toen en thans' (1982) p. 169

Huizen zijn (bijna) als mensen.

Ze zijn op een kleine plek begonnen. Ze ontstaan. Een stuk aarde werd afgebakend; muren en daken omschrijven en omvatten de ruimte en verinnigen haar tot kamers om in te wonen en te bewegen.

Dat huis wordt in de loop van de volgende jaren geleidelijk een individu. Het verkrijgt van zijn bewoners een eigen uitzicht (haast een gezicht), een aparte sfeer, een ondefinieerbare geur: van meubels en decoratie, van foto's en door het leven zelf aangevoerde herinneringen; de lichtinval; de reuken van vuur en rook, van tapijten en hout, van spijzen en van de trage – zich in hoeken en kanten ophopende – tijd. Het huis draagt op zijn bezitters iets over van zichzelf en zij geven op hun beurt aan het gebouw veel van hun eigen karakter. Soms worden huizen aldus als het ware met mensen vereenzelvigd; een enkele keer zelfs naar hen genoemd.

HUIZEN EN MENSEN (2) id. p. 170

Natuurlijk zijn mensen véél belangrijker dan huizen! Maar stenen duren langer en een woning overleeft haar bewoners. Zij wordt een teken, een herinnering...De jaren vallen weg, de deuren van toen staan open en door het venster kijken wij in bekende kamers.

Profetische woorden?

Ik heb het er voor over als heel naïef bestempeld te worden, maar ik wil het nog altijd heel graag – en op momenten zelfs tegen beter weten in – geloven. Het Anton van Wilderodehuis in Moerbeke is de plek waar de kunstwerken thuishoren die nu de mooie ruimte van Transept vullen.

Wij zijn de Heemkundige Vereniging De Gonde, het Gemeentelijk Museum Melle en het Psychiatrisch Centrum Caritas in de personen van Daniël Lemmens, Jan Olsen en Johan Demets zeer erkentelijk voor het initiatief dat zij met deze tentoonstelling namen. Als de berg niet tot Mohammed komt, zal Mohammed immers tot de berg gaan...

Van Wilderodes gedicht

HET HUIS

In de woning van Albert van Dyck OO (VD p. 338)

zou zijn eigen woning kunnen beschrijven en tot hemzelf gericht kunnen zijn:

*Gij leeft buiten de tijd
nog binnen deze wanden:
uw wereld stil en wijd
verlegt zich uit de randen
van ieder schilderij
naar overluchtse landen.*

*In deze kamer zijt
gij dagelijks ophanden.*

Wie het Van Wilderodehuis binnenkomt – ik zeg misschien beter ‘betreedt’? – wordt gegrepen door de authenticiteit ervan. Alles ademt er de sfeer waarin Anton van Wilderode leefde en werkte. De kunstwerken aan de muren en op de vensterbanken verwijzen naar zijn vrienden kunstenaars. 128 vernissageteksten worden in zijn archief bewaard: stuk voor stuk goed gedocumenteerde, maar vooral persoonlijke getuigenissen waar hij ernstig aan werkte. Indien Van Wilderode dacht het werk van de in te leiden kunstenaar onvoldoende te kennen, bracht hij steevast en vaak nog in extremis een bezoek aan het atelier en soms zelfs aan de ruimte waar men de tentoonstelling al aan het opzetten was... Hij schreef en tikte zijn teksten zorgvuldig uit en – gelukkig voor de latere archivaris – dateerde hij ze zelfs meestal.

En toch... over het ‘inleiden’ van exposities zei hij eens: (*Terugkeer. Openingsrede tentoonstelling Gustave Van Loon. Galerij De Vuyst, Lokeren. 18 september 1971*)

Nu mag ik eerlijkheidshalve niet zeggen dat ik gráág tentoonstellingen inleid, o.m. omdat ik het een nogal overbodige bezigheid vind. Als het werk goed is, spreekt het immers voor zichzelf, en als het niet goed is, kan een tekst daaraan niets verhelpen, want terwijl de inleider zijn zegje doet, spreekt elk doek achter zijn rug hem onbeschaamd tegen. Dit keer beschouw ik het echter als een eer en een voorrecht het te mogen doen: niet inleiden dan, maar ‘getuigen’ (met misschien ook een beetje de hoop dat anderen er iets aan kunnen hebben). Einde citaat.

De kunstenaars die ikzelf via Anton van Wilderode of via zijn vernissageteksten en dagboeken leerde kennen waren en zijn stuk voor stuk zéér bescheiden mensen die de openbaarheid niet echt zochten of zoeken, maar gewoon bezig waren en zijn met hun werk, met kunst dus. Van Wilderode ergerde zich nogal aan de kunstcritici die het in de media voor het zeggen hadden en vroeg zich af:

Hoe komt het dat wij dagelijks met zoveel humbug, boerenbedrog en aanstellerij op het gebied van de kunst worden geconfronteerd en dat deze kunstenaars - hij had het toen over Gustaaf Van Loon, Henri de Cocker, Romain de Saegher, Maurits Tilley – dat deze kunstenaars zedig verzwegen (of zeg maar doodgezwegen) worden door hen die het voor het zeggen hebben in onze nieuwsmedia en musea. Het doet pijn te zien hoeveel schoonheid, aloud vakmanschap en artistieke genade juist door bovengenoemde officiële eenzijdigheid voor ons verloren kunnen gaan.
(einde citaat)

Schoonheid kan een dichter inspireren. Zo schreef Anton van Wilderode een aantal gedichten die hij aan vrienden kunstenaars opdroeg. Ik lees hier – en daarmee wil ik graag besluiten – een tweetal van die gedichten:

WAASLANDSE ZONDAG

Bij de pastels van Ward de Dobbelaer   *OO (VD p. 337)*

*Onder een schild van wolken neergezonken
verdraagt het huis de dag met al zijn daken,
de teilen fel geledigd op de dorpels
door honden die met witte tanden slapen.*

*De schuur staat ingetogen achter hagen
van bukshout en gebukte pruimenbomen;
tegen de heiningdraden in de weide draven
wanhopig droef de paarden van de zonen.*

DE ONTMOETING

Bij het werk van Romain de Saegher

OO (VD p. 335)

2

*Gij wandelt door het onweerstaanbaar licht
waarin het water van de Schelde wemelt;
onder de wolken van uw eigen hemel
wordt andermaal calvarie opgericht:
de bomen die gij overal hoort waaien
staan vol met kruisen in hun zwart gebint.*

*En als de dag over de stroom ontsnapt
en neerzinkt in een ledig nest van lissen
gaat gij uw woning binnen zonder haast.
Waarom zoudt gij bedroefd zijn of verbaasd
als gij voor u ziet, en dwars door de kamer,
de grote tafel van het Avondmaal?*

*En als gij voor de onbeschermden ramen
de lichte rook bemerkt die morgen is
en eeuwig leven en verrijzenis?*

Ik dank u.

Hildegard Coupé
Melle, 19 augustus 2011